

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Бударін Олексій Сергійович

аспірант кафедри вищої математики і економіко-математичних методів
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Україна

Проблеми ефективності були і залишаються актуальними в різних умовах діяльності підприємства. Особливості значущості у своєму вирішенні ці проблеми набувають в сучасних складних соціально-економічних, політичних умовах, які обмежують життєдіяльність промислових підприємств. За словами Міністра економіки України, вже розроблено проект Плану економічного відновлення та розвитку, який спрямований на досягнення цілей економічної стійкості та модернізації країни. Цей документ визначає галузеві напрямки, зокрема: оборонно-промисловий комплекс, металургія та металообробка, агропромисловий комплекс. Ці галузі мають призвести до розвитку багатьох інших секторів. В Міністерстві економіки стверджують, що серед важливих кроків, які мають забезпечити реалізацію наших амбітних завдань, слід відзначити створення Національного фонду структурної трансформації економіки, впровадження страхування воєнних ризиків, а також розвиток переробної промисловості та мережі індустріальних парків. А також вважають, що у складних форс-мажорних умовах єдиним можливим способом підтримки діяльності є тотальна дерегуляція, запровадження податкових пільг, лібералізація та посилення державної підтримки.

Слід зазначити, що в Україні запускається нова економічна стратегія, яка ґрунтується на шести програмах безповоротної грантової підтримки малого й середнього бізнесу, а саме: перша програма – це мікрогранти на створення власного бізнесу, в межах якої держава надасть безповоротні витрати для створення тисяч нових мікробізнесів; друга – це безповоротні гранти на розвиток аграрних переробних підприємств; третя – в агросекторі стосуватиметься часткової компенсації вартості теплиць; четверта – гранти на висадку нових фруктових і ягідних садів; п'ята – Український фонд стартапів буде викупувати частку у новостворених ІТ-компаній, які орієнтуються на експорт; шоста – українці, які бажають здобути кваліфікацію junior developer або графічний дизайнер, або іншу технічну спеціальність, матимуть змогу отримати грант, який можна буде витратити на навчання на ІТ-курсах.

В форсмажорних умовах ефективність діяльності промислового підприємства набуває значення самої життєдіяльності як стану існування підприємства і це потрібно враховувати в її оцінці, тобто при вимірюванні ефективності діяльності слід враховувати умови, в яких здійснюється діяльність підприємства.

Аналіз концепцій та теорій ефективності на макрорівні відомих закордонних та вітчизняних вчених свідчить про те, що зазвичай для оцінки ефективності використовують показники рівня економічного розвитку країни, це – загальний обсяг національного виробництва на душу населення, галузева структура національної економіки, виробництво основних видів продукції на душу населення, рівень і якість життя населення, показник конкурентоспроможності економіки [1, 8, 10].

Серед сучасних найвідоміших концепцій вимірювання ефективності на мікрорівні, тобто на рівні підприємства відомі такі концепції: «комплексний аналіз даних», який передбачає велику інформаційну базу опису ефективності, а звідси

трудомісткість обчислення; «вимірювання досягнень підприємства сервісу», де більше уваги приділяє типам підприємств в сфері сервісу та послуг; концепція «бортове табло», в основі якої лежить аналог кабіни управління літаком, що з'єднує в собі всі показники; концепція «система покращення та вимірювання продуктивності», яка ґрунтується на принципах об'єднання цілей, оцінці дій по досягненню цілей, об'єднання та впровадження інформації минулих періодів; концепція «модель вимірювання досягнень», яка передбачає вибір основних показників для управління та процес постійного покращення діяльності підрозділів; концепція «збалансована система показників – модель Мейсела», яка відмінна від концепції Каплана і Нортонна тим, що має четвертою складовою розвиток робітників, а три складові залишились традиційними, а саме: фінанси, клієнти, внутрішні бізнес-процеси; концепція «піраміди ефективності», основоположниками якої є К. МакНейр, Р. Ланч, К. Кросс і відмінністю якої є те, що цілі та показники зв'язують стратегію підприємства з його оперативною діяльністю; концепція «модель УР²М», розробниками якої є К. Адамс та П. Робертс, які передбачили, що показники ефективності повинні забезпечити співробітників, які приймають рішення та відповідають за реалізацію стратегії, зворотнім зв'язком; концепція «квантове вимірювання досягнень», яку розробила консалтингова фірма «Артур Андерсен» з метою оптимізації продуктивності підприємства; концепція «вимірювання досягнень компанії «Ернст&Янг», яка більше звертає уваги на складі стратегії розвитку підприємства, його цілі, і за ними встановлює критичні фактори успіху; концепція «ДжАйКейс», яка спрямована на досягнення підприємством статусу виробника світового рівня; концепція «Катерпіллер», основоположником якої є однойменна корпорація, яка більше уваги приділяє проблемам «сьогодні-завтра» та менше аналізу минулих результатів; концепція внутрішнього ринку «Хьюлетт-Паккерд», яка передбачає здійснення технології оцінювання ефективності діяльності [2 – 7, 9, 11, 12]. Аналіз вказаних концепцій свідчить про те, що основними базовими категоріями ефективності діяльності підприємства є витрати, ефект, фактори, умови діяльності, результати, цілі, потреби, показники, критерії ефективності, економічність, доцільність, вигідність. А також слід відмітити, що майже у всіх означених концепціях ефективність це коефіцієнт, який характеризує ступінь віддачі від вкладених коштів. Іншими словами ефективність має кількісну, а якісна визначеність залишається поза увагою; рідше в концепціях ефективність сприймається як вектор, який вказує напрямку розвитку та зростання підприємства. Також загальним недоліком проаналізованих концепцій є те, що не достатньо уваги приділяється умовам отримання результатів, здійснення витрат, досягнення цілі, задоволення потреби. Якщо порівнювати величини і робити висновок без аналізу умов, за яких вони отримані, то це призводить до пріоритету кількісного вираження ефективності. Якщо ж при порівнянні величин враховувати умови за яких вони отримані, то це посилює об'єктивність, істинність у визначенні ефективності діяльності.

Наприклад, в сучасних воєнних умовах АТ «Укренергомашини», яке є стратегічним підприємством, що забезпечує енергетичну безпеку Держави, втратило крупних постачальників деталей за зовнішньою та внутрішньою кооперацією. Це зумовило пошук альтернативних постачальників в Європі та Азії та призвело до збільшення закупівельних цін. Оскільки до АТ «Укренергомашини» було приєднано підприємство АТ «Завод «Електроважмаш», то на початку війни була істотна заборгованість, яку підприємство погашає. В березні 2022 року згідно Розпорядження КМУ №244-р до державного бюджету перераховано 3,43 млн. грн. дивідендів на державну частку за результатами фінансово-господарської діяльності у 2021 р. У

таких складних умовах підприємство погасило заборгованість з податків перед Державою. Підприємство продовжує роботу по наповненню портфеля замовлень. За таким станом ефективність діяльності має бути визнаною ефективною. Кількісне визначення рівня ефективності слід скоригувати в напрямку збільшення на основі коефіцієнту, який враховує форс-мажорні умови отримання результатів діяльності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Друкер П. Ф. Практика менеджмента: пер. с англ. : учеб. пос. / П. Ф. Друкер. – М. : Изд. дом «Вильямс», 2000. – 398 с.
2. Ковальчук І.В. Економіка підприємства: навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 679 с.
3. Амосов О. Ю. & В. А. Головка (2012) Формування моделі управління ефективністю діяльності підприємства. *Проблеми економіки*, (4), 115–120.
4. Білошкурський М. В. Методологія оцінки ефективності господарської діяльності в антикризовому управлінні підприємствами : монографія / М. В. Білошкурський. – Умань: Видавець «Сочінський», 2010. – 180 с.
5. Діагностика стану підприємства: теорія і практика : монографія / За заг. ред. А. Е. Воронкової. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2006. – 448 с.
6. Кендюхов О. В. Теорія та практика управління економічним розвитком підприємства : монографія / О. В. Кендюхов. – Донецьк : ДВНЗ «ДонНТУ», 2013. – 670 с.
7. 100 Best Scottish Books, Adam Smith Retrieved 31 January 2012.
8. Al-Najjar, Sabah M., Kalaf, Khawla H. (2012) Designing a Balanced Scorecard to Measure a Bank's Performance: A Case Study. *International Journal of Business Administration*, 3(4), 44 -53.
9. Chow P. C. Y. (1987) Causality between export growth and industrial development. *Journal of Development Economics*, 26(1), 55–63.
10. doi: [https://doi.org/10.1016/0304-3878\(87\)90051-4](https://doi.org/10.1016/0304-3878(87)90051-4)
11. Harvard business review. On measuring corporate performance. Harvard Business Press; 1st Edition (September 1, 1998). P. 229.
12. Meyer, Marshall W. Rethinking Performance Measurement: Beyond the Balanced Scorecard. Cambridge University Press. 2003. P. 220.